

який керував підготовкою XXV випуску «Материалов по статистике движения землевладения в России» І.Ф.Макарова. Шляхом титанічних зусиль, фактично без будь-якої підтримки та фінансування подвижникам удалося опрацювати дані «Сенатских объявлений ...» за 1911–1914 рр. Наслідком півстолітньої копіткої праці стали публікації таблиць, зведених за 1911–1914 рр., на жаль, уже після смерті І.Ф.Макарова за редакцією А.М.Анфімова в 1970-х – 1980-х рр. (Анфимов А.М., Макаров И.Ф. Новые данные о землевладении Европейской России // История СССР. – 1974. – №1. – С.82–97; Динамика землевладения в России 1906–1914 гг. – Москва, 1988).

¹⁵ Терещенко В.Д. Роль іпотечних банків у проведенні століпінської аграрної реформи в Україні (1906–1916 рр.): Автореф. дис. ... канд. іст. наук. – Тернопіль, 2005.

¹⁶ Див.: Ерошкин Н.П. История государственных учреждений дореволюционной России. – Москва, 1983. – С.313–314.

¹⁷ Статистика землевладения 1905 года: Свод данных по 50-ти губерниям Европейской России. – Санкт-Петербург, 1907. – С.12–13; Материалы по статистике движения землевладения в России. – Вып. XXII. – Санкт-Петербург, 1913. – С.66–67 (підрахунки автора).

¹⁸ Святловский В.В. Указ. соч. – С.41.

¹⁹ Кулінич І.М. Німецькі колонії на Україні (60-ті рр. XVIII ст. – 1917 р.) // Укр. іст. журн. – 1990. – №9. – С.21–22.

²⁰ Санкт-петербургские сенатские объявления по казённым, правительственным и судебным делам. – Отд. III. – Разр. XVI. – Санкт-Петербург, 1906. – С.432.

On the basis of the unpublished material an attempt is made to analyze the turnover of the landed property in Ukraine in 1861–1917. The research is based on the documents, which divide the evolution of the landed property into categories according to its owners. In particular, the article examines the problem of transfer of the acres from one group of owners to other ones, both individual and collective.

РЕЦЕНЗІЇ

О.Р.Давлетов

«Гітлерюгенд»: від «Загону Адольфа Гітлера» до єдиної державної молодіжної організації «третього рейху» (1922–1939 рр.): нариси. – Запоріжжя, 2006. – 296 с.

Інтерес до проблеми вивчення історії III райху виник відразу після його утворення. На сьогодні історіографія нацизму вже представлена великою кількістю досліджень. При цьому найбільшу увагу вчених привертають проблеми утворення соціальної, масової бази нацизму, генеза його ідеологічного світогляду, окремі аспекти функціонування диктатури НСДАП, військово-політичний аспект нацизму тощо. Характерно, що досить тривалий час проблеми, пов'язані з вивченням діяльності молодіжних установ III райху, насамперед гітлерюгенду, вітчизняні історики обходили осторонь, тому що їхнє наукове осмислення могло призвести до проведення вельми прозорих паралелей із діяльністю аналогічних структур у СРСР. Саме з огляду на це рецензована праця доцента кафедри всевітньої історії та міжнародних відносин Запорізького національного університету (ЗНУ) О.Р.Давлетова дозволяє краще зрозуміти особливості новітньої історії Німеччини міжвоєнного періоду.

Наукова актуальність теми цього дослідження насамперед пов'язана з тим, що й досі немає відповіді на важливі питання:

1. Яким чином за допомогою виховання, зорієнтованого на расову теорію й ідею «елітарності» німецької нації, нацистам удалося розірвати зв'язки молоді з традиційною ціннісною системою країни?

2. Чи можливо було дистанціювання молоді людини в умовах III райху від нацизму заради власного безпечного існування?

3. Яку роль відігравали структурні елементи саме гітлерюгенду в системі молодіжного виховання?

О.Р.Давлетов у вступі до монографії чітко та реалістично визначив об'єкт і предмет дослідження, його мету й завдання, хронологічні та територіальні межі, зв'язок з іншими науковими темами в рамках комплексної проблеми «Політична історія країн Західної Європи XVII–XX ст.», що розробляється на кафедрі всесвітньої історії й міжнародних відносин ЗНУ.

Автор на широкій та різноплановій джерельній та історіографічній базі виважено й послідовно реалізував поставлену мету та дослідницькі завдання. Архітектоніка рецензованої монографії цілком доцільна й певною мірою оригінальна. Текст поділено на 10 нарисів. Перші два присвячені передумовам виникнення й складовим нацизму, а також ідейно-теоретичним витокам націонал-соціалістичного світогляду, останній (10-й) – концептуально-парадигмальній оцінці вивчення феномена нацизму в європейській історіографії XX ст. Інші сім нарисів у проблемно-хронологічному ключі розкривають еволюцію нацистської політики стосовно молоді, основні етапи її генези, трансформацію оргструктур і проведення її впродовж 1922–1939 рр. Важливим елементом цього дослідження стали й матеріали 24 додатків та 36 ілюстрацій. Автор системно й послідовно реалізовує поставлені дослідницькі завдання. Про це свідчить стислий, але при цьому глибокий характер висновків (с.186–190). О.Р.Давлетов обґрунтував та виокремив три основні періоди в історії розвитку нацистського молодіжного руху: 1922–1933 рр. – етап його становлення, 1933–1936 рр. – уніфікація за нацистським зразком, 1936–1939 рр. – остаточна інтеграція гітлерюгенду в державний організм. Зроблено також логічний висновок про те, що цей рух для нацистського керівництва став унікальним знаряддям ідеологічного впливу, уніфікації молоді всієї країни шляхом включення її в політичну систему III райху (с.142).

Серед вад рецензованої праці слід відзначити деякі стилістичні огріхи й досить стилістичний характер висновків. Окрім цього, було б доречно розмістити перелік використаних джерел та літератури одразу після приміток, тобто перед додатками.

Вивчення генези нацистського молодіжного руху у Ваймарській Республіці (1922–1933 рр.) та історії гітлерюгенду в III райху (1933–1939 рр.) дозволяє краще зрозуміти окремі етапи історії Німеччини в XX ст., зважено й розсудливо враховувати досвід минулого в побудові правової демократичної держави в Україні.

Загалом рецензована монографія О.Р.Давлетова виконана на належному науково-теоретичному фаховому рівні, становить безумовний інтерес для науковців, викладачів вищих навчальних закладів, учителів історії, студентів історичних факультетів, усіх, хто цікавиться історією Німеччини.

В.І.Кучер (Київ)

М.М.Варварцев

Джузеппе Мадзіні, мадзінізм і Україна: Монографія. – К.: Унів. вид-во Пульсари, 2005. – 304 с.

Досить часто в наукових диспутах лунає теза про професійну ваду істориків, які, досліджуючи «процеси» і «тенденції», забувають про людину. Внаслідок цього минуле перетворюється на арену знеособлених «типових» акторів, а людські емоції, думки, випадкові дії різних історичних суб'єктів лишаються поза увагою.

Боротьба за «заселення» історії людьми триває з перемінним успіхом уже декілька століть. Головну роль у цьому процесі відіграє історична біографістика. Цей науковий напрямок є досить популярним у західній науці та серед читачів – шанувальників історичних сюжетів, але до останнього часу, особливо в ракурсі біографій діячів всесвітньої історії, на жаль, дуже обмежено репрезентований зокрема у відповідній українській літературі.

Взагалі вітчизняна історіографія досі є бідною на праці з всесвітньої історії. Особливо відчутною ця лакуна стає в процесі розвитку двосторонніх відносин. Адже Україні дуже важко зацікавити якусь державу у розвитку співпраці із собою, якщо її кращих представників у нас не лише не знають, а й не хочуть знати. На щастя, ця сумна тенденція потроху починає змінюватися. Принаймні з'явилася одна з перших ластівок надії на це.